

Νίκος Καζαντζάκης *Αλέξης Ζορμπάς*

Εργασία στο μάθημα της Λογοτεχνίας
τμήμα Β2

**Φιλοσοφικά ερωτήματα και
στοιχεία για το έργο του.**

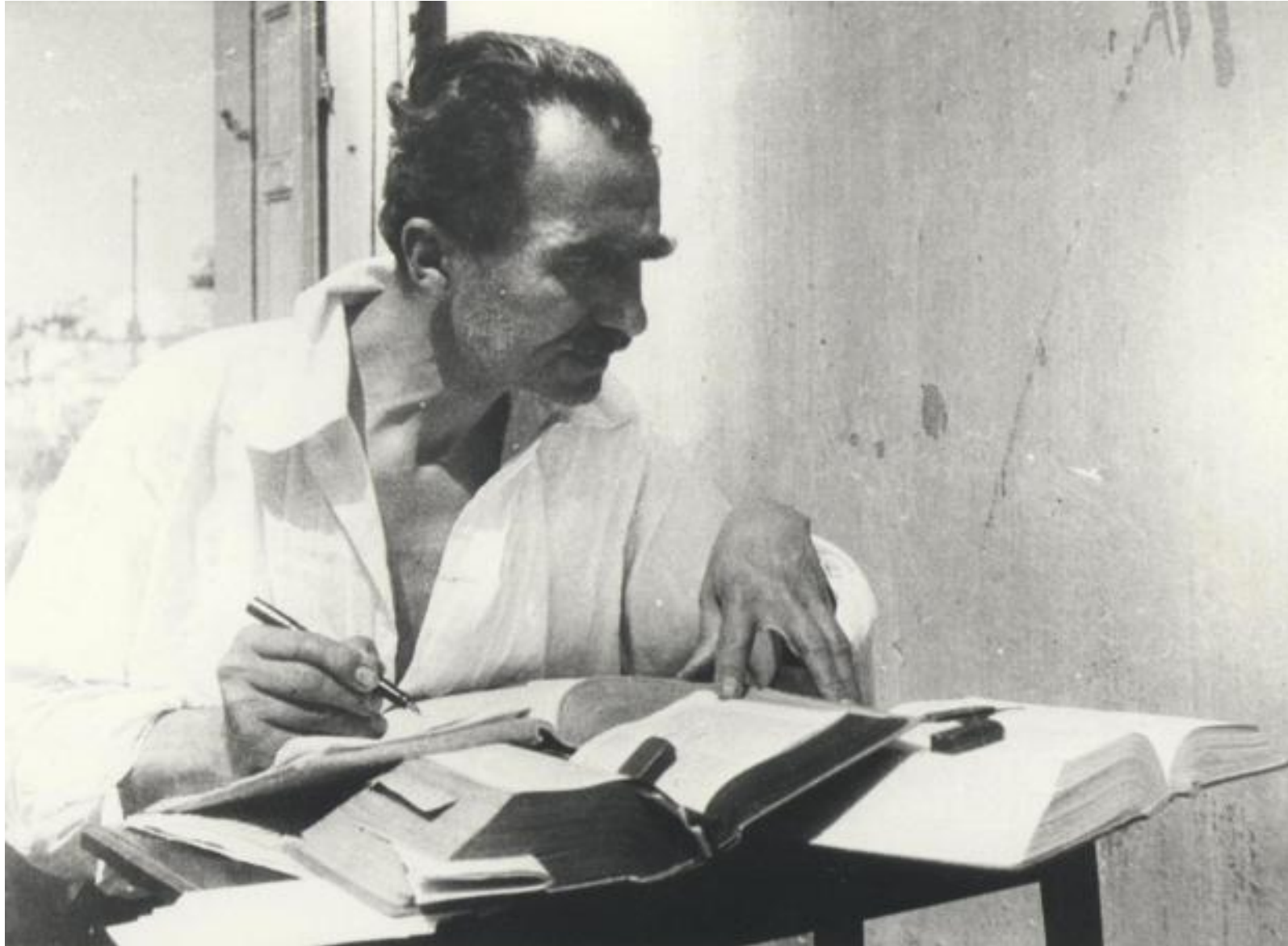
Ελευθερία Κονόμι
Ελεάννα Κουρκουτά
Μαρινέλα Κυριάκο
Αιμιλιάννα Μάνο
Λένι Μπουρνέλη

Περίληψη

- Το μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* βασίζεται στην ζωή του Γεωργίου Ζορμπά, φίλου και συνεργάτη του Καζαντζάκη, ο οποίος μετονομάζεται στο βιβλίο ως Αλέξης Ζορμπάς και τα γεγονότα μεταφέρονται στην Κρήτη. Η ιστορία του βιβλίου ξεκινά από τη στιγμή που ο Καζαντζάκης και ο Αλέξης Ζορμπάς συναντιούνται στον Πειραιά. Ο Καζαντζάκης τον προσλαμβάνει ως αρχιεργάτη και μεταλλειολόγο, σε ένα λιγνιτωρυχείο που είχε κληρονομήσει, καθώς του είχε κάνει μεγάλη εντύπωση ο χαρακτήρας του, η φιλοσοφική του ματιά και το πάθος του για ζωή. Στην Κρήτη, μένουν στο ξενοδοχείο της Μαντάμ Ορτάνς, την οποία ερωτεύεται ο Ζορμπάς. Ζωτικής σημασίας είναι οι συζητήσεις των δύο φίλων κατά την διάρκεια της συνεργασίας τους. Ο Ζορμπάς με τον απλό νου του και τις εμπειρίες του έδωσε στον Καζαντζάκη να καταλάβει πως οι απαντήσεις για την ζωή δεν βρίσκονται μέσα στα βιβλία αλλά μέσα στην ίδια τη ζωή, όταν την ζεις με πάθος. Τέλος ο Ζορμπάς του έδωσε ένα πολύ σημαντικό μάθημα που ο Καζαντζάκης δεν ξέχασε ποτέ: του έμαθε να αγαπά την ζωή και να μην φοβάται τον θάνατο.

Νίκος Καζαντάκης

- Ο Νίκος Καζαντζάκης γεννήθηκε στις 18 Φεβρουαρίου 1883 στο Ηράκλειο, ημέρα Παρασκευή, των ψυχών, και όλοι είπαν ότι θα γινόταν δεσπότης. Ο πατέρας του, Μιχάλης, με καταγωγή από τους Βαρβάρους, ήταν έμπορος γεωργικών προϊόντων και αργότερα έμελλε να γίνει μία από τις πηγές έμπνευσης για τον Καπετάν Μιχάλη, στο ομώνυμο μυθιστόρημα του γιου του. Μεγάλωσε σ' ένα περιβάλλον αυστηρά θρησκευτικό και υπερπατριωτικό, με το όραμα της απελευθέρωσης της Κρήτης από τους Τούρκους. Η αναζήτηση του νοήματος της ζωής ήταν η δική του εσωτερική επανάσταση στο κατεστημένο. «Να διαταράξω την τάξη, να συντρίψω το πρωτόκολλο, να ξεστρατίσω από τους προγόνους. Να αλητεύσω στ' απαγορευμένα, στις αγέρωχες κι επικίνδυνες περιοχές του αβέβαιου. Να δεχτώ ατάραχος -ακόμη περισσότερο: σαν ευλογία- την κατάρρα του πατέρα και της μάνας. Να έχω το θάρρος να είμαι μόνος».
- Τελειώνοντας το γυμνάσιο εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, το 1902, για να σπουδάσει νομικά. Αποφοίτησε με άριστα και συνέχισε τις μεταπτυχιακές σπουδές του στο Παρίσι, όπου και συνάντησε τον έναν από τους τρεις «μεγάλους δασκάλους» του, τον Henri Bergson -οι άλλοι δύο ήταν ο Όμηρος και ο Dante. Ο Bergson τού ενέπνευσε το όραμα της προσωπικής λύτρωσης του ανθρώπου από τα δεσμά και τα «πρέπει» χωρίς την αναμονή μιας μεταθανάτιας δικαίωσης. «Σωτηρία δεν υπάρχει», έλεγε. «Οι άνθρωποι, ο καθένας χωριστά, λυτρώνουν το θεό τους, γίνονται Σωτήρες του Θεού. Είσαι ελεύθερος άνθρωπος, όχι μισθοφόρος. Να παλεύεις χωρίς να καταδέχεσαι να ζητάς ανταμοιβή, αυτό είναι η αληθινή ελευθερία». Το 1906 πρωτοεμφανίστηκε στα ελληνικά γράμματα με το μυθιστόρημα *Όφης και Κρίνο* (με το ψευδώνυμο Κάρμα Νιρβαμή)

Η σχέση
του
Καζαντζάκη
με τους
γονείς του

Η στάση της Εκκλησίας απέναντι στον Νίκο Καζαντζάκη

- Το 1954 (22 Ιουνίου) ήλθε προς συζήτηση στη συνεδρίαση της Ιεράς Συνόδου το ζήτημα των βιβλίων *Ο καπετάν Μιχάλης* και *Ο Τελευταίος Πειρασμός*. Η εισήγηση για το πρώτο τόνιζε πως αρχικά έδινε την εντύπωση ενός πατριωτικού έργου, αλλά στη συνέχεια αποδεικνυόταν ένα ασεβές έργο προς το Θεό και τον κλήρο. Σχετικά με το δεύτερο, θεωρήθηκε ότι προσεγγίζει τη ζωή και τα πάθη του Χριστού πέρα από κάθε ιστορική και δογματική βάση. Τελικά η Εκκλησία της Ελλάδος δεν τόλμησε να προχωρήσει στον αφορισμό του Νίκου Καζαντζάκη, καθώς ήταν αντίθετος σε κάτι τέτοιο ο οικουμενικός πατριάρχης Αθηναγόρας. Στην επόμενη συνεδρίαση (25 Ιουνίου) ο Φλωρίνης Βασίλειος εισηγήθηκε τον αφορισμό του συγγραφέα εάν κυκλοφορούσαν και άλλα αντιχριστιανικού περιεχομένου βιβλία του.

Γενικότερες φιλοσοφικές αντιλήψεις του Καζαντζάκη.

- Τα ερωτήματα που τον απασχολούσαν ιδιαίτερα ήταν: το πρόβλημα της ελευθερίας του ανθρώπου, της αθανασίας της ψυχής και της ύπαρξης του Θεού.
- Ελευθερία και άνθρωπος ταυτίζονται στον Καζαντζάκη. Η ελευθερία είναι αδύνατο να διακριθεί από το είναι της ανθρώπινης πραγματικότητας. Ο άνθρωπος δεν υπάρχει πρώτα και μετά γίνεται. Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο είναι του ανθρώπου και στο να είναι ελεύθερος. Η ελευθερία στον Καζαντζάκη παίρνει διάφορες μορφές: ελευθερία είναι η απουσία φόβου και ελπίδας, είναι η αυτάρκεια, είναι η λύτρωση από τη λευτεριά.
- Αυτές οι απόψεις του έχουν σφραγίσει κατά τρόπο επιγραμματικό τον απλό και απέριττο τάφο του: «Δε φοβάμαι τίποτα, δεν ελπίζω τίποτα, είμαι ελεύθερος» (φράσεις που ο ίδιος είχε παραγγείλει να γραφούν πάνω στον τάφο).
- Ο Καζαντζάκης στο θέμα του Θεού ήταν για πολλούς μια αμφιλεγόμενη προσωπικότητα. Αυτό που έκανε δεν ήταν τίποτα άλλο από το να διατυπώσει με θάρρος και παρρησία τις απορίες και να εξομολογείται τις αγωνίες του για τον Θεό. Το θέμα αυτό ήταν στην πρώτη γραμμή των στοχασμών του. Αυτό προκύπτει από την ομολογία του: «Το κύριο, σχεδόν μοναδικό θέμα όλου μου του έργου είναι ο αγώνας του ανθρώπου με τον Θεό».

Αλέξης Ζορμπάς

- Ο Αλέξης Ζορμπάς αποτέλεσε τον ρόλο του βοηθού του Καζαντζάκη στο ορυχείο. Ήταν ένας απλός άνθρωπος με ιδιαίτερα περιορισμένη μόρφωση, ο οποίος ζούσε κάθε λεπτό της ζωής και μάλιστα αισιόδοξα, ελεύθερα και παρορμητικά. Το πραγματικό του όνομα ήταν Γιώργος, ωστόσο ο Καζαντζάκης τον ονόμασε Αλέξη από το αρχαιοελληνικό αλεξι- για να εκφράσει τον χαρακτήρα που αντιστέκεται και είναι παρορμητικός. Έγινε σύμβολο και χαρακτήρας που συνδέθηκε απόλυτα με την Ελλάδα με το πνεύμα και την ιδιοσυγκρασία των ανθρώπων της. Συγκεκριμένα, οι Έλληνες ακόμα και αν ήταν αμόρφωτοι, αναγνώριζαν την ελευθερία τους και την εκτιμούσαν, όπως ακριβώς και ο ίδιος. Μάλιστα, είχε τον χορό ως τρόπο έκφρασής της. Εκείνος έμαθε στον Καζαντζάκη να αγαπά τη ζωή και να μη φοβάται τον θάνατο, καθώς του δίδαξε ότι η ζωή πρέπει να αντιμετωπίζεται με τρέλα, ευχαρίστηση, ευγνωμοσύνη· ότι άνθρωπος πάει να πει ελεύθερος. Το καίριο φιλοσοφικό ερώτημα προς τον Καζαντζάκη είναι: «Ποιος τα καμε; Γιατί τα καμε; Και πάνω απ' όλα ετούτο: Γιατί να πεθαίνουμε;». Δηλώνει πως είναι ελεύθερος άνθρωπος και πως δεν φοβάται τον θάνατο, ενώ αντιδρά στην άγνοια του Καζαντζάκη από τον οποίο απαιτεί απαντήσεις. Ως χαρακτήρας αντιπροσωπεύει τον άνθρωπο που βρίσκεται πέρα από τη συμβατική ηθική, με την περιέργεια για γνώση, αλλά και την ανάγκη για κάποιον που θα μοιραστεί τις γνώσεις και τις απαντήσεις.

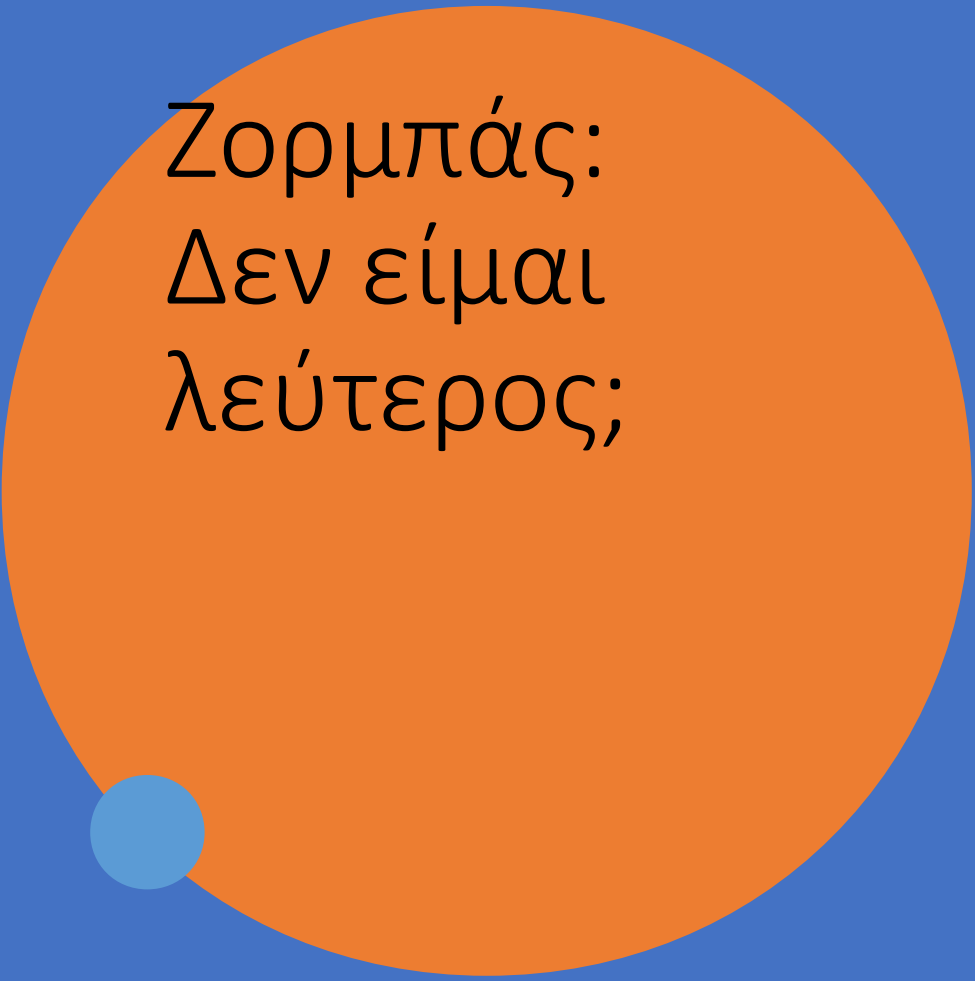
Φιλοσοφικά ερωτήματα

- Ζορμπάς: Ξέρεις να μου πεις τι πάει να πουν όλα αυτά, Ποιος τα κάνει; Γιατί τα κάνει; Και πάνω απ' όλα ετούτο: Γιατί να πεθαίνουμε;
- Καζαντζάκης: Είμαστε σκουληκάκια μικρά μικρά, απάνω σε ένα φυλλαράκι γιγάντιου δέντρου. Το φυλλαράκι αυτό είναι η Γη μας. Τ' άλλα φύλλα είναι τ' αστέρια που βλέπεις να κουνιούνται μέσα στην νύχτα. Σουρνόμαστε απάνω στο φυλλαράκι μας, και το ψαχουλεύουμε με λαχτάρα· τ' οσμίζόμαστε, μυρίζει, βρωμάει· το γευόμαστε, τρώγεται· το χτυπούμε αντηχάει και φωνάζει σαν πράμα ζωντανό. Μερικοί άνθρωποι, οι πιο ατρόμητοι, φτάνουν ως την άκρα του φύλλου· από την άκρα αυτή σκύβουμε, με τα μάτια ανοιχτά, τα αυτιά ανοιχτά, κάτω στο χάος. Ανατριχιάζουμε. Μαντεύουμε κάτω μας το φοβερό γκρεμό, ακούμε ανάρια ανάρια το θρό που κάνουν τ' άλλα φύλλα του γιγάντιου δέντρου, νιώθουμε το χυμό ν' ανεβαίνει από τις ρίζες του δέντρου και να φουσκώνει την καρδιά μας. Κι έτσι σκυμμένοι στην άβυσσο, νογούμε σύγκορμα, σύψυχα, να μας κυριεύει τρόμος. Από τη στιγμή εκείνη αρχίζει...αρχίζει ο μεγάλος κίντυνος... Άλλοι ζαλίζονται και παραμιλούν, άλλοι φοβούνται και μοχτούν να βρουν μιαν απάντηση, που να τους στυλώνει την καρδιά και λένε: «Θεός»· άλλοι κοιτάζουν από την άκρα του φύλλου το γκρεμό ήσυχα, παλικάρися και λένε: «Μου αρέσει».

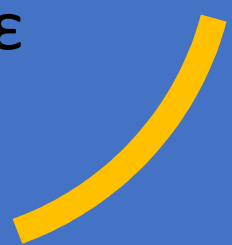
Η εξήγηση του Καζαντζάκη πάνω σε αυτά τα φιλοσοφικά ερωτήματα είναι επαρκής. Κανείς δεν γνωρίζει ούτε μπορεί να γνωρίζει το ποιος και το γιατί που συνδέεται με την ύπαρξη μας, ούτε γιατί πεθαίνουμε. Ωστόσο, αυτό που μπορούμε να κάνουμε όσο ερευνάμε -γιατί η αναζήτηση και η περιέργεια είναι στη φύση του ανθρώπου- είναι να εκτιμήσουμε αυτό το δώρο της ζωής. Γιατί, όποια δύναμη δημιούργησε τον κόσμο μας, πρόσφερε ένα δώρο. Τον λόγο για τον οποίο τον προσέφερε, ο καθένας μπορεί να το ερμηνεύσει αλλιώς. Από τη δική μας οπτική γωνία απαντάμε στο ερώτημα αυτό ως εξής: ο άνθρωπος υπάρχει για να δημιουργεί, για να νιώθει, για να είναι ενωμένος με τους γύρω του. Όσον αφορά τον θάνατο, το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να αναρωτιόμαστε, προς το παρόν ας εκτιμήσουμε την όμορφη φύση της ζωής κι ας την βελτιώσουμε για εμάς και τους επομένους.

Ζορμπάς: Τότε τι ναι αυτά τα παλιόχαρτα που διαβάζεις;
Γιατί τα διαβάζεις ;
Άμα δε λένε αυτό, τι λένε;
Καζαντζάκης: Λένε την στεναχώρια του ανθρώπου που
δεν μπορεί
να απαντήσει αυτά που ρωτάς

Παρά τις πολυάριθμες γνώσεις που κάθε βιβλίο μάς παρέχει, ώστε να μας δώσει μια διαφορετική οπτική στα προβλήματα που παρουσιάζονται στην ζωή του καθενός, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που τα βιβλία δεν θα μας δώσουν συγκεκριμένες απαντήσεις. Άλλες φορές, τα λεγόμενα παραμένουν μέσα στο υποσυνείδητο του αναγνώστη και έρχονται στην επιφάνεια όταν χρειαστεί. Άλλες, πάλι, απαντήσεις δεν βρίσκουμε στα βιβλία, αλλά στο ένστικτο το οποίο διαθέτουμε.

Ζορμπάς:
Δεν είμαι
λεύτερος;

- Καζαντζάκης (σκέψεις): Να λες «Ναι!» στην ανάγκη, να μετουσιώνεις το αναπόφευγο σε δικιά σου λεύτερη βούληση — αυτός, ίσως, είναι ο μόνος ανθρώπινος δρόμος της λύτρωσης. Το 'ξερα, και γι' αυτό δε μιλούσα.
 - Η ελευθερία, όπως κάθε υπαρκτή κατάσταση στο σύμπαν, έχει ένα όριο. Κάθε κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε είναι εντός ορίων, οπότε η “ελεύθερη βούλησή” μας δεν είναι τόσο ελεύθερη όσο πιστεύουμε, από μια φιλοσοφική και ρεαλιστική πλευρά. Έχουμε μόνο κάποιες επιλογές σε κάθε απόφαση.
-

Ευχαριστούμε

για την προσοχή σας.